

Tyresö kommun
Kultur- och fritidsförvaltningen
Lena Hellström
Fritidschef
08-578 291 20
lena.hellstrom@tyreso.se

TJÄNSTESKRIVELSE

2020-01-08

Diarienummer
2019/KFN 0100 70

Kultur- och fritidsnämnden

**Redovisning av nämnduppdrag att genomföra
informationsinsatser om Tyresös kulturhistoriska
torp**

**Kultur- och fritidsförvaltningens förslag till beslut till kultur-
och fritidsnämnden**

- Redovisningen godkänns.

Kultur- och fritidsförvaltningen



Inger Lundin
Förvaltningschef



Lena Hellström
Fritidschef



Sammanfattning

Förvaltningen för liv och hälsa fick i nämndplanen 2019 i uppdrag av kultur- och fritidsnämnden att genomföra informationsinsatser om Tyresös kulturhistoriska torp. Kultur- och fritidsförvaltningen föreslår att uppdraget ska genomföras genom följande insatser:

- Informationsskyltar produceras och placeras vid ett tiotal utvalda torp.
- En vandringskarta/promenadkarta tas fram.

Det material som tas fram kan därefter tillgängliggöras genom tryckt material som distribueras samt publiceras digitalt på kommunens hemsida. Förslagsvis kan informationen småningsom även tillgängliggöras via kulturmiljöappen som är under utveckling.

Insatserna kan finansieras med delar av kultur- och fritidsnämndens samlingsanslag för 2020.

Beskrivning av ärendet

Förvaltningen för liv och hälsa fick i nämndplanen 2019 i uppdrag av kultur- och fritidsnämnden att genomföra informationsinsatser om Tyresös kulturhistoriska torp.

Det finns ett stort intresse för kulturmiljöerna i Tyresö, både hos äldre tyresöbor, inte minst hos de unga familjer som flyttar in. Torpen har spelat en viktig roll för driften av Tyresö slott bland annat. Under snart ett halvsekel har Tyresötorpens historia kartlagts av en privatperson bosatt i Tyresö.

Kultur- och fritidsförvaltningen för en dialog med en privatperson som gjort en omfattande kartläggning av Tyresös torp. I Tyresö har funnits 140 torp som alla finns beskrivna i kartläggningen. Endast ett fåtal av dem finns kvar idag och deras historia är av mycket skiftande karaktär. Några har en lång och spännande historia, andra är mer anonyma. Många av kommunens ortnamn har ursprung i torpnamn, t ex Myggdalen, Petterboda och Hanviken. Syftet med dialogen är att få tillgång till och kunna använda materialet för att öka kunskapen och intresset för torpens historia.

Förvaltningens förslag

1. **Produktion av informationsskyltar** med lättillgängliga texter och rikt bildmaterial som placeras vid torpen. De första objekten blir de torp som kommunen äger och som mest omfattas tio torp initialt.

Tidplan: start våren 2020 med löpande placering under sommaren/hösten 2020.

Kultur och natur
i Tyresö

KRUSBODA TORP

Här låg Krusboda torp. Det byggdes på 1630-talet som bostad åt klockaren vid Tyresö kyrka.

Tyresö församling bildades 1636 och byggnadet av kyrkan startades på initiativ av Gabriel Osnasterna. Han var ägare till Tyresögodset och en av Sveriges rikligaste män vid denna tid.

Som bostad åt prästen utbyggd Ålby gård. Klockaren var prästens högra hand och hade rätt till fri bostad. Vid Krusboda byggdes en enkel timmerstuga med kök och en fönsterrök kammare. Inuti upptäcktes ett eller flera rum.

Torpet fungerade som klockarbostad fram till 1740-talet och blev sedan dagverkstorp under Tyresögodsets.

På 1830-talet arrangerades torpet av fru Fagerberg från Stockholm. Hon arrangerade också Wätterska stamp, som bearbetade djurhudar till mjuka sämskinn. I början av 1900-talet arrangerades torpet av Karl Gustaf Karlsson, som regelbundet åkte till St. Erikus bränneri i Stockholm. Där köpte han drav, en restprodukt från såden i Bihöjverningen, som såldes som djurfoder.

St. torp var en enkel byggnad med tak av trä, ett par kor, gris och höns. Torparens kor var ofta och alla märken i fullt, men att han gjorde en smäl dagverken till råggräs.

I slutet av 1888 sålde barnen gård till Tyresö. Systemet med kor var avslutades 1946.

Sonen Ragnar Karlsson var, förutom bonde, även hovslagare och slaktare. Vid Olympladen i Antwerpen 1924 deltog han som hovslagare i den svenska olympiatruppen.

På 1950-talet uphöllde jordbruket. Torpets brukade areal var ca 12 hektar (en hektar är 100x100 m). På 1940-talet brändes lagfästingar ner. Bostadshuset plockades ner 1971 och några stockar användes för att reparera Antortorp båttimmerstorp.

Källor: Mantalslängder och husförhörslängder, Tyresö hembygdsförening.



Krusboda torp blev inflyttat i slutet av 1800-talet. Foto från Tyresö hembygdsförening



På kartan är torpet markerat. I 1880-talet var Krusboda ett torp med bostadshuset och två uthusbyggnader från 1700-talet. Tyresö församling blev en del av Tyresö kommun 1971. Tyresö församling blev en del av Tyresö kommun 1971.



Krusboda torp, sedan uphöllde. Foto från 1940-talet av Erikus Torp.



Jordbrukets eggar på 1900-talet

År 1600
1700
1800
1900
2000
tyresö kommun



2. Framtagande och publicering av vandringskarta/promenadkarta enligt samma utförande som kommunens promenadkartor.

Vandringen/promenaden utgår från Tyresö centrum och leder till 10 platser där torp och gårdar ha legat. De flesta är idag försvunna, men turen leder även förbi några välbevarade miljöer.

Tidplan: under våren 2020

Materialet som tas fram kan därefter tillgängliggöras genom tryckt material som kan distribueras via kommunens kanaler.

Utöver detta kan materialet även publiceras digitalt på kommunens hemsida.

Stockholms läns museum arbetar för att ta fram en digital lösning, en kulturmiljöapp för att tillgängliggöra kulturmiljöer. Detta görs tillsammans med några av regionens kommuner (Haninge, Huddinge, Botkyrka). Lansering planeras till januari 2020. Utredningen fortsätter för att ta reda på möjligheterna att använda appen. Kulturmiljöappen kan jämföras med den rikstäckande Naturkartan, där även Tyresö deltar.

Förslagsvis kan informationen småningom även tillgängliggöras via kulturmiljöappen.

Kostnaden för insatserna förväntas uppgå till ungefär 200 000 kronor och kan finansieras med delar av kultur- och fritidsnämndens samlingsanslag för 2020. Insatserna förväntas därmed kunna genomföras under 2020.